

Bachelor in de Pedagogie van het jonge kind
Samen zoeken, samen groeien

Bachelorproefgroep

DuurSAAMheid

Duurzaam spelen: een uitdaging!

Een onderzoek over het integreren van kosteloos materiaal in de opvang van baby's en peuters.

Bachelorproefbegeleider Liesbet De Lepeleire

Academiejaar 2015-2016

Bachelorproef voorgedragen door:
Margo Desseyn

Tot het bekomen van de graad van
Bachelor in de Pedagogie van het
jonge kind

Bachelor in de Pedagogie van het jonge kind
Samen zoeken, samen groeien

Bachelorproefgroep

DuurSAAMheid

Duurzaam spelen: een uitdaging!

Een onderzoek over het integreren van kosteloos materiaal in de opvang van baby's en peuters.

Bachelorproefbegeleider Liesbet De Lepeleire

Academiejaar 2015-2016

Bachelorproef voorgedragen door:
Margo Desseyn

Tot het bekomen van de graad van
Bachelor in de Pedagogie van het
jonge kind

Voorwoord

Mijn opleiding Pedagogie van het jonge kind aan de Arteveldehogeschool te Gent zit er bijna op. Hiervoor werd een eindwerk verwacht vanuit een praktijkgericht onderzoek. Dit werd uitgevoerd binnen Partena dienst voor onthaalouders te Gent.

Tijdens mijn vijftien weken afstudeerstage deed ik onderzoek naar het integreren van kosteloos materiaal in de kinderopvang. In het kader van duurSAAMheid ben ik op zoek gegaan naar de bevorderende en belemmerende factoren bij onthaalouders om kosteloos materiaal in te zetten in de opvang van baby's en peuters.

Er waren heel wat mensen bij het onderzoek betrokken. Door hun hulp ben ik erin geslaagd om deze bachelorproef tot een goed einde te brengen. Ik wil hen graag bedanken voor hun medewerking, ondersteuning en kritische blik.

Vooreerst mijn oprechte dank aan het team dienstverantwoordelijken van Partena DVO en hun onthaalouders. Door hun medewerking ben ik erin geslaagd om resultaten te verzamelen en te verwerken. Hun motiverende woorden en inzet hebben ervoor gezorgd dat ik niet opgaf. Graag wil ik mij in het bijzonder richten tot mijn mentor Sonja Van Laecke om mij gedurende de hele periode bij te staan en te ondersteunen bij elke stap die ik heb gezet.

Daarnaast wil ik mijn bachelorproefbegeleider Liesbet De Leppeleire bedanken voor de kritische blik, bijsturing en ondersteuning doorheen het hele project. Door haar motiverende woorden heeft zij ervoor gezorgd dat het beste in mij naar boven kwam en dat ik net dat tikkeltje meer kon geven. Ook Ann Steverlynck verdient hiervoor een woord van dank. Mede door haar taalondersteuning kon ik mijn bachelorproef tot een goed einde brengen.

Tot slot nog een speciaal woord van dank aan mijn ouders, Elien Wauters en Stef De Cauwer voor het zorgvuldig nalezen van mijn bachelorproef, de ondersteuning en het steeds in mij blijven geloven. Door hun steun ben ik blijven doorzetten en ben ik trots op het resultaat dat ik kan afleveren.

Margo Desseyn,
30 mei 2016

Inhoudstafel

1.	Inleiding	1
2.	Methode en proces	5
2.1	Observatie	6
2.2	Interview.....	6
2.3	Documentonderzoek.....	7
3.	Resultaten.....	8
4.	Conclusie	11
4.1	De bevindingen.....	11
4.2	Bevorderende en beperkende factoren.....	11
4.3	De relevantie van het onderzoek	12
4.4	De uitdaging	13
5.	Blik op de toekomst.....	14
	Referentielijst	16
	Bijlagen	18
A.	Illustrerende poster	18
B.	Vorbereiding interview onthaalouders	20
C.	Vorbereiding interview verantwoordelijke kinderdagverblijven	21
D.	Vorbereiding interview Kind en Gezin.....	22

Bachelorproef – abstract

Titel	Duurzaam spelen: een uitdaging!
Subtitel	Een onderzoek over het integreren van kosteloos materiaal in de opvang van baby's en peuters.
Auteur	Margo Desseyn
Stagementor	Sonja Van Laecke
Bachelorproefbegeleider	Liesbet De Lepeleire
Bachelorproefgroep	DuurSAAMheid
Academiejaar	2015-2016
Kernwoorden	Spelen Kosteloos materiaal Noden Onthaalouders
Samenvatting Dit werkstuk betreft een benchmarkonderzoek waarin onderzocht wordt wat onthaalouders nodig hebben om kosteloos materiaal in te zetten als spelmateriaal. Aanleiding: Partena Kinderopvang hecht veel belang aan het 'Pedagogisch Raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters' dat Kind & Gezin voorop stelt. Daarom wordt er bewust voor gekozen om deze waarden mee te nemen in de werking. Om aan een van de waarden te werken, wil de dienst voor onthaalouders kosteloos materiaal hanteren. Het is in eerste instantie belangrijk zicht te krijgen op wat onthaalouders nodig hebben om ermee aan de slag te gaan. Methode: Vanuit een kwalitatief onderzoek worden door middel van observaties, interviews en documentonderzoek data verzameld die een antwoord bieden op de onderzoeksvraag en bijhorende deelvragen. Resultaat: Onthaalouders kaarten enerzijds belemmerende factoren aan om kosteloze materialen in te zetten. Ten eerste speelt de veiligheid en kennis hiervan een belangrijke rol. Ten tweede ervaren ze een te kort aan middelen zoals tijd, ruimte en creativiteit om hiermee aan de slag te gaan. Anderzijds zijn er verschillende factoren die voor hen ondersteunend kunnen zijn. Vooreerst zijn collega's belangrijk om te overleggen en uit te wisselen. Daarnaast biedt kennis van meerwaarde en hoe dergelijk materiaal ingezet kan worden extra motivatie. Conclusie: Uit het onderzoek kunnen we concluderen dat onthaalouders nood hebben aan kennis van kosteloos materiaal in de opvang en steun willen ervaren van collega's.	

1. Inleiding

‘Kinderen zijn kinderen en kinderen doen kinderlijke dingen’ (de Groot, 2009)

Een groot deel van die kinderlijke dingen bestaat uit spelen. Kinderen beschouwen spelen en speelgoed als hun leef- en werkwereld. Kinderen staan al spelend in de wereld om deze te leren (ver-)kennen en hanteren en om zich vertrouwd te maken met de eigenschappen van de dingen in hun omgeving. Spelenderwijs leert het kind luisteren, kijken, tasten en hanteren zodat het de verschillen en overeenkomsten tussen de voorwerpen om zich heen leert zien en kennen. Het spelen als een soort verkenning zorgt ervoor dat het kind zich ontwikkelt. Ten eerste oefent het kind zijn eigen kunnen en daarmee een stuk zelfbesef, weten dat het zelf iets kan en doet. Ten tweede ontdekt een kind spelenderwijs zichzelf als een actief handelend wezen dat zijn omgeving kan ordenen en betekenis geven. (de Groot, 2009)

Kinderen spelen om verschillende redenen. Ten eerste omdat ze het leuk vinden! Een kind dat zit te spelen voelt zich gelukkig, hij is heer en meester in zijn eigen wereld. Ten tweede spelen kinderen om iets te kunnen nadoen, om iets te leren, om hun emoties te uiten, om ervaringen te verwerken en om iets te kunnen uitproberen. Tot slot spelen ze om de tijd door te komen en omdat ze zichzelf moeten vermaken. (de Valck, 2005)

Volgens de Groot (2009) zijn er bepaalde kenmerken die bij spel horen. Ten eerste is dat het plezier waarmee spelen gepaard gaat. Ten tweede is het van belang dat het kind betrokken is op de situatie en helemaal opgaat in wat ze doen. Ten derde staat kinderen geen ander doel voor ogen dan het spelen op zich, spelen is een vrijwillige aangelegenheid. Tot slot kenmerkt spelen zich door een hoge graad aan flexibiliteit.

Spelen is belangrijk voor de ontwikkeling, daarom geven opvoeders¹ speelgoed, zorgen ze voor een plek om te spelen en brengen ze kinderen in contact met andere kinderen om samen te spelen. Speelgoed is een middel om te spelen. Uit deze omschrijving blijkt dat kinderen met meer kunnen spelen dan met speelgoed uit de speelgoedwinkel. Goed speelgoed zet kinderen aan om er actief mee aan de slag te gaan en helpt een kind een stap vooruit te zetten in zijn ontwikkeling. Het is noodzakelijk dat volwassenen het materiaal dat voor spelen nodig is ter beschikking stellen. (Opleidingsteam PJK, 2013-2014) In veel kinderdagverblijven spelen kinderen met materiaal dat voor de hele ontwikkeling goed is, materialen om alle zintuigen te prikkelen. Natuurlijke of kosteloze materialen zijn prima en kunnen veel meerwaarde hebben. Het spelen met kosteloze materialen zorgt er voor dat kinderen hun fantasie moeten gebruiken. Ze bedenken zelf een functie voor iets en gaan er mee aan de slag. Met jonge kinderen is dit vaak een succes, ze ontdekken met de verschillende materialen. Onder kosteloos materiaal vallen alle bruikbare afvalproducten zoals verpakkingsmaterialen. (de Valck, 2005)

¹ Als een opvoeder beschouwen we iedereen die gedurende langere tijd dag in dag uit met een kind samenleeft en zich verantwoordelijk weet/voelt voor de ontwikkeling en de toekomst van het kind. (Rink, 2004)

Een andere categorie vol onverwachte spelmogelijkheden bestaat uit algemeen verkrijgbare producten waar goed mee te spelen is zonder dat ze voor dat doel gemaakt zijn. (de Valck, 2005)

Voor dit materiaal gelden dezelfde voorwaarden als voor speelgoed. Het moet veilig zijn, schoon, afhankelijk van de leeftijd van de kinderen die ermee spelen, zonder gevaarlijke kleine onderdelen, scherpe randen of giftige stoffen. Daarnaast moet het hanteerbaar zijn, kinderen moeten er iets mee kunnen. (de Valck, 2005)

Verschillende betrokken hebben een standpunt over goed speelgoed. De Groot (2009) concludeert dat alle speelgoed kant-en-klaar te koop is. Hoe groter de spelmogelijkheden van het speelgoed, des te interessanter het is voor het kind. Een kind moet kunnen spelen in een omgeving waar niet alles voor hem is bedacht en ingevuld. Kinderen hebben niet per se speelgoed uit de winkel of een speeltoestel nodig. Het gevoel van avontuur en vrijheid is van grote waarde voor een kind. Door kosteloos materiaal aan te bieden hebben kinderen veel mogelijkheden en worden ze uitgedaagd om flexibel te denken en creatief te zijn. Want hoe lang een kind ergens mee speelt hangt af van de mogelijkheden van het speelgoed en de interesse van een kind. Om goed te kunnen spelen is er speelgoed nodig waarmee kinderen mogelijkheden krijgen om de kenmerken van spelen toe te passen: met interesse ervaren, ontdekken, uitproberen en herhalen met als resultaat een vaardigheid of inzicht.

De kwaliteit van speelgoed heeft niet alleen te maken met bovenstaande criteria zoals prikkelend en uitdagend. Op het Kinderopvang Congres in Ede houdt men ook rekening met de boodschap die ermee gegeven wordt aan kinderen. Duurzaam spelen is je gezond verstand gebruiken en met andere ogen naar materialen kijken. Aan wie kunnen volwassenen de boodschap om goed voor de wereld te zorgen beter doorgeven dan aan de grote mensen van de toekomst. (Pijl, 2011)

Volgens V. Stroo (persoonlijke communicatie, 19 april 2016) raadt Kind & Gezin ook aan om te zorgen voor zintuiglijke prikkels. Jonge kinderen ontdekken graag verschillende materialen. In Vlaanderen biedt de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (2016), en tevens partner van Partena kinderopvang, een lijst met de nodige spelmaterialen aan. Op deze lijst staat vermeld welk speelgoed er minimaal aanwezig moet zijn in de opvang van jonge kinderen. Naast dit speelgoed raadt het VVSG aan om kosteloos materiaal aan te bieden in de opvang. Het besluit² (2013) bevestigt dit aanraden. Er is geen gedetailleerde regelgeving rond het spelmateriaal in de kinderopvang. Er moet een gevarieerd aanbod aan spelmateriaal, bewegings- en andere activiteiten, zowel voor binnen als buiten aanwezig zijn. Dit aanbod draagt bij tot een kwalitatieve kinderopvang.

Volgens Michel Vandenbroeck (2005) is kinderopvang pas kwalitatief wanneer ze haar drie maatschappelijke functies verzoent, namelijk de sociale, de economische en de pedagogische functie, rekening houdend met de concrete omgeving waar ze is gevestigd. Ten eerste heeft de economische functie betrekking op het financiële. Kinderopvang biedt werkgelegenheid en maakt het mogelijk om werk en gezin te combineren. Ten tweede draagt de sociale functie bij tot een sociaal rechtvaardige maatschappij en kan discriminatie bestreden worden. Tot slot wil kinderopvang met de pedagogische functie werken aan het opvoedingsproces waarin kennis, normen en waarden worden overgedragen.

² Besluit van de Vlaamse Regering van 22 november 2013 houdende de vergunningsvoorwaarden en het kwaliteitsbeleid voor gezinsopvang en groepsopvang van baby's en peuters.

Volwassenen introduceren de kinderen in het leven en helpen ze zich te ontwikkelen tot de mensen die zij zijn. Dit doen ze door kinderen een rijke omgeving aan te bieden waardoor het kind zijn competenties zo goed mogelijk kan ontwikkelen. (Opleidingsteam PJK, 2013-2014)

Het Vlaams decreet kinderopvang van baby's en peuters van 1 april 2014 benadrukt de pedagogische functie. Daarom is er nu de Speelbank.be, de online inspiratiebron en databank met pedagogische spelactiviteiten voor kinderbegeleiders in Vlaanderen. (Hautekees, 2015) De speelactiviteiten op de site van de Speelbank zetten kinderen aan tot onder andere experimenteren, ontdekken van de wereld, creativiteit, zelfstandigheid, fantasiespel en grenzen verleggen. Men maakt hier bij voorkeur gebruik van echte, kosteloze of realistische materialen. (Hermans, z.j.)

De indeling van de ruimte en het aanbod van materiaal moeten het ontdekken en onderzoeken van de kinderen ondersteunen en stimuleren. Deze omgeving en materialen zijn de derde pedagoog van kinderen. De eerste pedagoog zijn de andere kinderen en de tweede pedagoog zijn de volwassenen. Deze volwassenen zorgen voor de omgeving en materialen. Alles in deze omgeving moet ethisch verantwoord zijn en mag een zekere kwetsbaarheid hebben waardoor kinderen leren om voorzichtig te zijn. Jonge kinderen moeten met materiaal kunnen handelen. Het is voor hen een drijfveer om tot actie te komen en geconcentreerd en betrokken te blijven. (Galama-Koolen, 2006)

Door kinderen kosteloos materiaal aan te bieden, kan je ervoor zorgen dat ze tegemoet komen aan deze betrokkenheid. Daarnaast kan kinderopvang er op die manier voor zorgen dat ze kinderen verbindt met de maatschappij en dat ze de aangeboden materialen herkennen. Deze herkenbaarheid is altijd heel belangrijk. Meestal zijn de grote mensen dingen niet hanteerbaar, te gevaarlijk en te moeilijk om te begrijpen. Maar het is juist één van de belangrijkste functies van het speelgoed dat het kind de wereld kan leren kennen in hanteerbare vorm. (de Groot, 2009) Daarom wordt er in deze bachelorproef stilgestaan bij het gebruik van kosteloos materiaal in de kinderopvang.

Er zijn een aantal good practices die sterk inzetten op het gebruik van kosteloos materiaal. In Gent hecht het kinderdagverblijf 'De Bijendans', dat gesubsidieerd wordt door Kind & Gezin, veel belang aan het luik spelmateriaal. Hun streefdoel is dat elk kind een gevarieerd aanbod aan ervaringen kan opdoen. Men werkt met materiaal dat de fantasie, vindingrijkheid en diverse zintuigen van kinderen prikkelt en dat kinderen op verschillende manieren kunnen gebruiken. (M. Defever, persoonlijke communicatie, 18 april 2016) Ook in het buitenland zijn er good practices te vinden. Een eerste voorbeeld vinden we in Denemarken waar de kinderdagverblijven sterk inzetten op het spelen met kosteloos materiaal. Jonge kinderen krijgen de kans om met natuurlijk materiaal aan de slag te gaan en te ontdekken. De kinderen spelen er dagelijks buiten in de natuur en met natuurelementen. Daarnaast spelen de kinderen binnen met natuurmateriaal en ander kosteloos materiaal. (Van Bostelen et al, 2011) Een tweede voorbeeld van een good practice bevindt zich in Engeland. In deze kinderdagverblijven zien de begeleiders kinderen als individuen met eigen kwaliteiten die men de kans moet geven om te ontplooien door ze het recht te geven op een eigen invulling. Men heeft een voorkeur voor eenvoudige spelmaterialen met slimme mogelijkheden zoals kosteloos materiaal. (de Valck, 2005).

Dit onderzoek vindt plaats binnen een dienst voor onthaalouders van Partena. Partena kinderopvang hecht veel belang aan het 'Pedagogisch Raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters' dat Kind & Gezin voorop stelt.

Daarom kiezen de verantwoordelijken voor de gezins- en groepsopvang er voor om deze waarden mee te nemen in de werking. Deze waarden zijn gebundeld in een waardenboom.

Eén van deze waarden luidt als volgt: 'Jij daagt me uit om te groeien tot een echte ontdekkingsreiziger'³Om hieraan bij te dragen wil Partena kinderopvang een aanbod kosteloos materiaal aanbieden. (Van Laecke, 2014) Uit bevraging van onthaalouders tijdens huisbezoeken bleek echter dat onthaalouders kosteloos materiaal enkel als knutselmateriaal zien en op deze manier inzetten. Binnen Partena kinderopvang is er aldus nood om meer te weten te komen over de onderliggende factoren die verhinderen dat onthaalouders dergelijk materiaal als spelmateriaal aanbieden. Vanuit dit vertrekpunt wordt op zoek gegaan naar factoren die een invloed hebben op onthaalouders. Binnen dit onderzoek staat volgende onderzoeksvraag centraal: **'Wat hebben kinderbegeleiders nodig om kosteloos materiaal als spelmateriaal aan te bieden in de opvang bij kinderen van nul tot drie jaar?'**

Vanuit deze hoofdvraag zijn er enkele deelvragen geformuleerd die helpen een antwoord te zoeken op de onderzoeksvraag:

- Wat zijn bevorderende factoren?
- Wat zijn belemmerende factoren?

³ Ruimte creëren opdat kinderen op verschillende ontwikkelingsdomeinen continu worden uitgedaagd. (Van Laecke, S., persoonlijke communicatie, 15 april 2016)

2. Methode en proces

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag en bijhorende deelvragen is het belangrijk om stil te staan bij welke strategie en methodes hiervoor ingezet worden. Daarnaast moet de onderzoeker rekening houden met de context waarbinnen het onderzoek plaatsvindt. Volgens Lewis en Thornhill (2011) heeft de context namelijk een invloed op de onderzoeksresultaten.

De gegevens voor dit onderzoek zijn verzameld in de context van Partena Dienst voor onthaalouders. De dienst is verantwoordelijk voor 85 onthaalouders, waaronder zowel alleen- als samenwerkende. Deze onthaalouders zijn verspreid over verschillende regio's van groot Gent. Naast Vlaamse zijn er heel wat Turkse onthaalouders tewerkgesteld. Binnen de dienst staan vier dienstverantwoordelijken in voor de opvolging en ondersteuning van onthaalouders in een bepaalde regio van groot Gent. Partena kinderopvang biedt opvang voor kinderen van nul tot drie jaar. De onthaalouders bieden een kindvriendelijke, stimulerende en warme omgeving aan de kinderen. Om hieraan te voldoen werken de kinderbegeleiders met waarden gebundeld in een waardenboom. Deze waarden zijn geformuleerd door het perspectief van het kind om te benadrukken dat ze centraal staan. Partena kinderopvang wil om kinderen een stimulerende omgeving aan te bieden kosteloze materialen inzetten. (Van Laecke, 2014)

Dit onderzoek betreft een benchmark of vergelijkend onderzoek waarbij twee of meer praktijksituaties met elkaar vergeleken worden. Deze strategie is een geschikt middel om de eigen praktijk kritisch te onderzoeken en aanzetten te vinden voor verbetering en heeft als doel om meer inzicht te krijgen in de mogelijke oorzaken van een probleem, mogelijke oplossingen voor het probleem te ontdekken en een begin te maken met de implementatie van een verbetering of vernieuwing in het dagelijks werk. Dit vergelijkend onderzoek binnen Partena heeft als doel om te achterhalen wat onthaalouders nodig hebben om kosteloos materiaal in de opvang te integreren als spelmateriaal. Benchmarkonderzoek is een wederkerig proces en de partners willen ook profiteren van het onderzoek. Er is een zeker mate van zelfvertrouwen en moed nodig om deze in eigen kaarten te laten kijken. Dit kan vergemakkelijkt worden door het besef dat men dezelfde missie heeft. Er wordt veel aandacht besteed aan het zoeken van de juiste partners, want het is een belangrijk onderdeel van het onderzoeksproces. Daarbij staat de bereidheid te willen leren van collega's centraal omdat professionals hun onderzoek meestal doen in een omgeving waarvan zij vermoeden dat zich daar een voorbeeld van good practice heeft ontwikkeld. (de Lange, Schuman & Montesano, 2011)

Aan de hand van een benchmark of vergelijkend onderzoek wil de onderzoeker diepgaande en betrouwbare resultaten verkrijgen. De Lange, Schuman & Montesano (2011) pleiten ervoor om triangulatie toe te passen. Dit wil zeggen dat de onderzoeker meerdere methoden inzet om data te verzamelen om zo de diepte, kwaliteit van de bevindingen van kwalitatief onderzoek te verhogen. Binnen dit benchmarkonderzoek worden observaties, interviews en documentonderzoek ingezet. Door middel van deze methoden worden antwoorden verzameld op de onderzoeksvraag en bijhorende deelvragen.

2.1 Observatie

In totaal zijn er zes observaties ondernomen, waarvan twee bij kinderdagverblijven (Gent centrum en Sint-Amandsberg) en vier bij (samenwerkende) onthaalouders (Zomergem, Evergem, Gent centrum, Sint-Amandsberg). Bij de keuze van de kinderdagverblijven en onthaalouders werd rekening gehouden met verschillende criteria. Ten eerste is de doelgroep van de opvang van groot belang. Kinderdagverblijven en onthaalouders hebben dezelfde doelgroep, namelijk kinderen van nul tot drie jaar. De tweede criteria is het gebruik van kosteloos materiaal. Het doel is namelijk om kinderbegeleiders te observeren die dergelijk materiaal inzetten. Een laatste criteria waarmee rekening werd gehouden is de regio. Partena kinderopvang is verantwoordelijk voor onthaalouders in verschillende regio's. Daarom is het belangrijk om alle regio's te betrekken.

Het observeren gebeurde tijdens spelmomenten, op die manier konden reacties en handelingen van onthaalouders geregistreerd worden. Het doel van de observaties in dit onderzoek is om gedrag van kinderbegeleiders te registreren, hoe zij reageren en inspelen op handelingen van kinderen met kosteloos materiaal. Dit gedrag wordt open geobserveerd, dat wil volgens de Lange, Schuman en Montesano (2011) zeggen dat de onderzoeker zonder categorieën kijkt wat zich voordoet in een bepaalde situatie. In dat geval noteert de observator alles wat hij/zij relevant vindt. Deze vorm van observeren komt dicht bij de werkelijkheid en is deze meer valide. Een moeilijkheid bij deze open vorm is dat de observator vervalt in interpreteren terwijl het belangrijk is om registratie adequaat te scheiden van interpretatie. In dit onderzoek werd enkel het gedrag en reacties van de kinderbegeleiders genoteerd opdat het relevant zou zijn voor de onderzoeksvraag.

2.2 Interview

In totaal hebben er twaalf interviews plaatsgevonden, waarvan drie met verantwoordelijken van een kinderdagverblijf en negen met onthaalouders, zowel alleen werkende als samenwerkende. Bij praktijkgericht onderzoek is het immers belangrijk dat belanghebbenden uit de praktijk worden bevestigd. (de Lange, Schuman en Montesano, 2011) De selectie gebeurde aan de hand van bepaalde criteria. Vooreerst is het belangrijk om onthaalouders te selecteren die geen gebruik maken van kosteloos materiaal als spelmateriaal. Ten tweede werd rekening gehouden met de verschillende regio's waar Partena kinderopvang verantwoordelijk voor is. Een derde criteria die van belang is, is de nationaliteit van de onthaalouder. Er werden zowel Vlaamse als Turkse onthaalouders geïnterviewd om een volledig beeld te verkrijgen vanuit verschillende perspectieven en achtergronden. Bij de keuze van de kinderdagverblijven werd rekening gehouden met de plaats en werking van de opvang. Deze werking is belangrijk omdat de onderzoeker door middel van interviews te weten wil komen wat de medewerkers van de voorziening helpen om kosteloos materiaal in de opvang aan te bieden.

Het doel van deze interviews is met andere woorden antwoorden te ontlokken die bepaalde verschijnselen die de onderzoeker van te voren heeft vast gesteld, te verhelderen. Interviews geven volgens de Lange, Schuman en Montesano (2011) directe toegang tot relevante betrokkenen, zorgen voor een bepaalde diepgang en bieden de onderzoeker een zekere mate van flexibiliteit. Binnen dit onderzoek zijn er vooraf vragen opgesteld waar de interviewer flexibel mee omging. De onderzoeker speelde actief in op thema's die de geïnterviewde naar voren bracht, die bij de opzet niet waren voorzien maar toch belangrijk kunnen zijn voor het onderzoek.

De Lange, Schuman & Montesano (2011) beweren dat interviews nodig zijn indien men gedetailleerde info wil verkrijgen, ervaringen aan het licht wil brengen. Hier wil de onderzoeker in het kwalitatief onderzoek aandacht aan besteden. De interviews gingen door bij de onthaalouders thuis en op de kinderdagverblijven. Het is belangrijk dat interviews in een voor de geïnterviewde vertrouwde omgeving plaatsvinden. Op die manier worden machtsverschillen verkleind, het kan namelijk intimiderend werken als de interviewee zich moet verplaatsen. Daarnaast blijft men dicht bij de werkelijkheid. Het opnemen van de interviews draagt hier ook aan bij. Door de audio opnames kan de onderzoeker het gesprek nog eens beluisteren en op basis hiervan de data analyseren. Een audio opname is voldoende als het om de inhoud van het gesprek gaat. Binnen dit kwalitatief onderzoek wil de interviewer onderliggende redenen te weten komen dus is het gebruik van audio opname voldoende.

2.3 Documentonderzoek

Bij praktijkgericht onderzoek kan het zinvol zijn om aan het te onderzoeken praktijkprobleem gerelateerde documenten te onderzoeken. Een voordeel van deze methode is dat de onderzoeker geen invloed uit oefent op het materiaal zelf. Daarnaast is het een toegevoegde waarde als aanvulling op andere methoden. Dit laatste is meteen de meerwaarde van deze methode aan het onderzoek. Het doel is om door middel van documenten te achterhalen hoe medewerkers de invoering van kosteloos materiaal ervaren hebben, wat drempels waren en wat ze geleerd hebben. Dit vormt een ondersteuning voor de verzamelde data uit de interviews met de verantwoordelijken. De documenten zijn verzameld bij de kinderdagverblijven die tevens participanten zijn bij de interviews. De selectie gebeurde op basis van de visie en het gebruik van kosteloze materialen in de opvang. (De Lange, Schuman & Montesano, 2011) Binnen dit onderzoek worden verslagen, visieteksten en powerpoint voorstellingen geraadpleegd.

3. Resultaten

In dit kwalitatief onderzoek werd via een triangulatie aan methodieken verschillende data verzameld die een antwoord moeten bieden op de onderzoeksvraag en bijhorende deelvragen. Dit gebeurde via interviews, observaties en documentonderzoek. Vervolgens wordt besproken welke resultaten vanuit de verschillende methodieken komen en hoe zij een antwoord geven op de bijhorende deelvragen. Om de privacy van de deelnemers te garanderen worden geen namen weergegeven. Om de resultaten te verduidelijken wordt wel weergegeven of een citaat van een onthaalouder of kinderbegeleider uit een kinderdagverblijf afkomstig is.

Dat onthaalouders geen tot weinig gebruik maken van kosteloze materialen in de opvang was al duidelijk. Door middel van interviews werden onderliggende redenen achterhaald. Er zijn twee grote factoren die belemmerend werken. Ten eerste maken onthaalouders zich zorgen over de veiligheid van kosteloos materiaal als spelmateriaal. Kinderen stoppen volgens hen nog te veel in hun mond om op een goede manier met dergelijk materiaal om te gaan. De geïnterviewden vinden het te gevaarlijk en vragen zich af hoe veilig en gezond het is om bijvoorbeeld een petfles in je mond te hebben. Bovendien kunnen de kinderen losse stukken inslikken en erin stikken. Verschillende onthaalouders kaarten aan dat speelgoed niet voor niets gelabeld en goedgekeurd wordt om veiligheidsredenen. Daarbij vinden ze het onveilig om te gebruiken omdat ze voor onvoldoende toezicht kunnen zorgen. Dit is dan ook een reden waarom onthaalouders het wel gebruiken om te knutselen. Doordat de kinderbegeleiders enkel met de grote kinderen knutselen terwijl de jongere slapen, hoeven ze slechts op enkele kinderen te letten en dat vinden ze veel veiliger. De interviews met verantwoordelijken van kinderdagverblijven bevestigen dit laatste. Ze hebben er begrip voor dat onthaalouders er alleen voor staan en dus minder controle kunnen hebben voor dergelijke activiteiten en aanbod spelmateriaal. Bovendien hebben onthaalouders schrik om uit te leggen aan de ouder dat er iets gebeurd is door 'onveilig en onverantwoord' materiaal en zullen ze zich heel schuldig voelen omdat ze dergelijk materiaal aanbieden in hun opvang. De kinderbegeleiders denken dat ouders er niet mee akkoord zouden gaan indien ze kosteloos materiaal zouden aanbieden als speelgoed.

'Speelgoed wordt niet voor niets gelabeld met CE en de leeftijd waarvoor het bestemd is. Als wij in de opvang zelf beginnen speelgoed te maken, dan kan iedereen dat op den duur. Dan vraag ik me af waarom speelgoed nog gelabeld en goedgekeurd moet worden'
(Onthaalouder Partena)

Een tweede onderliggende reden gaat om het tekort aan middelen. Een eerste aspect hierbij is de kennis van onthaalouders om aan de hand van kosteloze materialen de veiligheid te garanderen. Velen weten niet welk materiaal ze kunnen aanbieden en op welke manier opdat het veilig is voor de kinderen. Een tweede aspect dat onthaalouders missen is tijd en ruimte. Verschillende geïnterviewde geven aan dat daar veel tijd in kruipt en ze hier niet voor vergoed worden. Een laatste aspect aan middelen die ontbreekt bij vele onthaalouders is creatief potentieel. De kinderbegeleiders missen de nodige creativiteit om kosteloze materialen als spelmateriaal te zien en gebruiken.

'Ik denk dat er een verschil is tussen een kinderbegeleider in een crèche en wij als onthaalouder. In een kinderdagverblijf hebben ze elkaar om ideeën te bedenken en hebben ze er plaats en tijd voor om dat te doen' (Onthaalouder Partena)

Dat kosteloos materiaal een meerwaarde biedt voor kinderen en hun ontwikkeling zijn de meeste onthaalouders niet op de hoogte. Door middel van interviews bij onthaalouders en verantwoordelijken van kinderdagverblijven werd nagegaan wat hulpbronnen zijn om met kosteloze materialen aan de slag te gaan. Er zijn twee grote factoren die onthaalouders en kinderbegeleiders als ondersteunend (zouden) ervaren. Een eerste belangrijke steunbron zijn collega's. Uit het onderzoek blijkt dat kinderbegeleiders uit de kinderopvang veel steun ervaren van medebegeleiders door overleg en samenbrengen van ideeën. Onthaalouders gaven aan dat dit voor hen ook een grote hulpbron kan zijn. Hierbij kunnen zowel de facebookpagina⁴ als bijeenkomsten⁵ een rol spelen bij het inspireren van elkaar. Bovendien zouden onthaalouders het interessant vinden om een activiteitenmap of iets dergelijk mee te krijgen waarin tal van voorbeelden staan uit de praktijk van hun collega's.

'In ons kinderdagverblijf hebben wij elkaar maar voor onthaalouders zou het een grote ondersteuning kunnen zijn om te overleggen met collega's tijdens bijeenkomsten.'
(Verantwoordelijke kinderdagverblijf)

Een tweede factor die zowel voor kinderbegeleiders als onthaalouders helpend is, is kennis van de meerwaarde van kosteloze materialen voor kinderen. Verschillende geïnterviewden gaven aan dat ze kosteloze materialen zouden inzetten als deze een meerwaarde zouden bieden. Bovendien voelen onthaalouders zich niet verplicht om dergelijke materialen te gebruiken. Kinderdagverblijven die de visie hebben om duurzaam te werken daarentegen voelen zich wel verplicht. Verantwoordelijken kaarten het belang van het in de visie opnemen van de meerwaarde van kosteloos materiaal aan. Volgens hen is dit belangrijk om de kinderbegeleiders aan te sporen om dergelijk materiaal in te zetten.

'Doordat onze medewerkers volledig achter onze visie staan en weten waarom kosteloos materiaal goed is voor kinderen, gaat het inzetten vanzelf.' (Verantwoordelijke kinderdagverblijf)

Deze twee factoren komen tijdens het documentonderzoek terug. Voor de factor samenwerken worden twee aspecten besproken. Uit verslagen blijkt ten eerste dat men in een kinderdagverblijf hulp ervaart van vervangingspersoneel. Vaak brengen ze ideeën mee uit hun opvangvoorziening en kan het vast personeel het vertalen naar hun specifieke visie. Ze nemen het niet over maar denken erover na, het geeft hen inspiratie om nieuwe dingen aan te bieden. Ten tweede ondervonden de kinderbegeleiders dat samenwerken voordeliger is dan elk je eigen ding uitwerken. Bij de start van de kinderdagverblijven was het voor de medewerkers zoeken om al hun ideeën samen te brengen en uit te werken. Nu nemen ze tijdens het wekelijks teamoverleg de tijd en ruimte om over nieuwe ideeën te brainstormen. De tweede beïnvloedende factor is kennis van de meerwaarde van kosteloos materiaal voor de (ontwikkeling van) kinderen.

⁴ De besloten facebookgroep van onthaalouders die onder begeleiding van Partena Dient voor onthaalouders staan.

⁵ Bijeenkomsten worden aangeboden door de dienst, waaronder wijkwerkingen waarbij onthaalouders uit een bepaalde regio – onder een dienstverantwoordelijke – samenkomen en elkaar op allerlei vlakken kunnen ondersteunen. (Van Laecke, 2014)

Deze kennis hebben de medewerkers van de kinderdagverblijven ten eerste opgedaan tijdens een bezoek aan Reggio Emilia⁶. De verantwoordelijken zagen tal van voorbeelden van hoe ze kosteloos materiaal kunnen inzetten en vertaalden dit naar hun eigen werking. Ten tweede maken twee van de geïnterviewde verantwoordelijken met hun voorziening deel uit van de werkgroep van het Zigzag project⁷. Mede door dit project hebben ze een lijst met materialen die ze belangrijk vinden om aan te bieden. Ze documenteren wat de kinderen met aangeboden materialen doen en werken dit door middel van teamvergaderingen verder uit. Tot slot kan de kennis verrijkt worden door vormingen te volgen. De medewerkers van de kinderdagverblijven volgden de vorming 'Spelkoffers' aangeboden door de Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen (VBJK). Hieruit nemen ze mee dat ze ook door middel van spelkoffers de kinderen kunnen prikkelen met kosteloze materialen. Toch missen ze uit het volgen van de vorming de meerwaarde die kosteloos materiaal biedt aan kinderen en hun ontwikkeling.

Niet alleen collega's en kennis van de meerwaarde worden als steunend ervaren. Uit de observaties bij onthaalouders die kosteloos materiaal inzetten, blijkt dat de reacties van kinderen ook ondersteunend en inspirerend werken. Onthaalouders reageren positief op het gebruik van dergelijk materiaal door kinderen. Ze gaan in op het spel van kinderen en bieden extra kosteloos materiaal aan die aansluit bij de interesses van de jonge kinderen. Verschillende onthaalouders zagen bijvoorbeeld dat de peuters met verpakkingsmateriaal spelen en boden hierbij extra materiaal aan.

⁶ Een bezoek aan Reggio Emilia, een stadje in het noorden van Italië waar de Reggiobenadering met de drie pedagogen (kind, ouder en fysieke omgeving) ontstaan is. (Meeuwig, Schepers & van der Werf, 2007)

⁷ Zig-Zag is een project van de Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen in samenwerking met Vormingscentrum opvoeding en kinderopvang. Het project wil de kinderopvang zichtbaar en bespreekbaar maken voor ouders, kinderen, de buurt en professionelen via de methodiek pedagogisch documenteren. (M. Defever, persoonlijke communicatie, 18 april 2016)

4. Conclusie

Vanuit de verschillende methodieken zijn er heel wat data verzameld. Na de weergave van deze resultaten kan een conclusie geformuleerd worden op de onderzoeksvraag en bijhorende deelvragen. De data die uit de triangulatie aan methodieken gehaald werden, komen overeen met elkaar. Hieruit blijkt dat de resultaten van het onderzoek betrouwbaar zijn. Vervolgens wordt de conclusie geformuleerd en onderbouwd door de literatuur.

4.1 De bevindingen

Uit het onderzoek is duidelijk geworden dat verschillende factoren een invloed hebben op het al dan niet inzetten van kosteloos materiaal in de opvang bij baby's en peuters. Als eerste werd geschetst waarom onthaalouders geen gebruik maken van dergelijk materiaal. Ten tweede werden ondersteunende factoren onderzocht. In dit deel worden zowel de belemmerende als bevorderende factoren besproken onder eenzelfde term, namelijk 'ondersteunende factoren'. De belemmerende factoren zijn tegelijk ook ondersteunende factoren. Als onthaalouders bijvoorbeeld een tekort ervaren – en dus een belemmerende factor is – is dit aspect ondersteunend als het wel aanwezig is.

Het eerste aspect die een rol speelt bij invoeren van kosteloos materiaal is de kennis rond veiligheid. De onthaalouders van Partena ervaren een tekort aan kennis rond de veiligheid van kosteloze materialen als spelmateriaal. Vanuit Kind & Gezin en het besluit⁸ zijn hier geen waterdichte regels rond opgesteld, hoewel er wordt vermeld dat je naast het kant-en-klare speelgoed dat je op de markt kan terug vinden ook kosteloos materiaal kan aanbieden. Ook volgens V. Stroo (persoonlijke communicatie, 19 april 2016) bestaat er geen regelgeving rond veilig speelgoed in de opvang. Een tweede aspect die een rol speelt zijn middelen als tijd en potentiële creativiteit. Creativiteit is volgens Hoogeveen (16 april 2015) iets nieuws zien, vinden, iets nieuws doen of maken. Daarmee is creativiteit dus meer dan een manier van waarnemen, denken of doen. Creativiteit is niet te leren. Iedereen beschikt over creativiteit maar sommige mensen kunnen hun creativiteit wat makkelijker tevoorschijn roepen. Hoogeveen (16 april 2015) benadrukt dat creativiteit in samenwerking met anderen kan gestimuleerd worden. Onthaalouders kunnen dus ondersteund worden bij deze nood. Een derde aspect dat kinderbegeleiders als ondersteunend ervaren is de kennis van meerwaarde en het gebruik van kosteloos materiaal. Dit kan enerzijds bijgebracht worden door overleg met collega's en anderzijds door het volgen van vormingen. Onthaalouders worden volgens Onthaalouderacademie (z.j.) verplicht om een aantal uren vorming per jaar te volgen om hun opvang en eigen handelen af te stemmen op de maatschappelijke ontwikkelingen.

4.2 Bevorderende en beperkende factoren

Om tot de resultaten te komen zijn er heel wat stappen ondernomen. In dit deel wordt vooreerst besproken hoe de strategie en methoden hier een invloed op hebben gehad.

⁸ Besluit van de Vlaamse Regering van 22 november 2013 houdende de vergunningsvoorwaarden en het kwaliteitsbeleid voor gezinsopvang en groepsopvang van baby's en peuters.

Dit onderzoek betreft een benchmark onderzoek waarbij één of meerdere praktijken met elkaar vergeleken worden. (de Lange, Schuman en Montesano, 2011) Binnen dit onderzoek is op zoek gegaan naar drie kinderdagverblijven van stad Gent en onthaalouders van Partena. Er werden dus meerdere praktijken met elkaar vergeleken.

Door naast kinderdagverblijven ook onthaalouders van de dienst te interviewen, sluiten de antwoorden meer aan bij de projectsetting vanwaar het onderzoek voort komt. Het is namelijk zinvol om voor kwalitatief onderzoek ook de eigen praktijk kritisch te onderzoeken. (Plochg, z.j.) Daarnaast is het voor dit onderzoek een bevorderende factor geweest om verschillende praktijken te vergelijken. Het heeft voldoende resultaten opgeleverd die gebundeld werden tot een breed en volledig geheel.

Een tweede soort bevorderende factoren zijn de deelnemers. Volgens Lewis, & Thornhill, (2011) hebben deelnemers een cruciale rol tijdens het verzamelen van data. Binnen dit onderzoek hadden zowel de kinderbegeleiders als de onthaalouders een open houding en vonden ze het een boeiend thema. Dit was bevorderend voor het verzamelen van data en zal een meerwaarde kunnen betekenen voor een vervolgonderzoek⁹.

Door middel van de bevorderende factoren kon dit onderzoek mogelijk gemaakt worden. Naast deze factoren waren er ook zaken die beperkend waren voor het onderzoek. Een eerste factor is het ontbreken van een specifieke regelgeving rond spelmateriaal. Door middel van interviews met medewerkers van Kind & Gezin zou nagegaan worden wat er in de regelgeving door hen aangeraden of afgeraden wordt. Maar omdat er volgens V. Stroo (persoonlijke communicatie, 19 april 2016) geen specifieke regels zijn rond kosteloos materiaal in de opvang konden de interviews niet plaatsvinden.

Een tweede factor die beperkend was voor het onderzoek houdt verband met de methode documentonderzoek. Er konden niet bij alle betrokken kinderdagverblijven dezelfde soort documenten onderzocht worden. Bij de ene waren dit verslagen, bij de andere verslagen en visieteksten en bij de derde powerpointvoorstellingen en visieteksten. Er kon met andere woorden geen precieze vergelijking worden gemaakt op basis van gelijkaardige documenten.

4.3 De relevantie van het onderzoek

Dit onderzoek heeft een meerwaarde voor verschillende diensten. Zowel voor Partena kinderopvang, andere diensten van kinderopvang, VVSG en Kind & Gezin schept dit onderzoek duidelijkheid. De noden en ondersteunde factoren bij kinderbegeleiders zijn in kaart gebracht. Door hier zicht op te hebben, kunnen kinderopvangorganisaties dit verder in hun achterhoofd houden en er rekening mee houden tijdens de ondersteuning van kinderbegeleiders bij dit thema. Toch is het belangrijk om de relevantie voor Partena DVO ook nader te bekijken. Het onderzoek biedt de dienst enerzijds antwoorden op de vraag waarom onthaalouders geen gebruik maken van kosteloze materialen en anderzijds wat hen zou kunnen helpen om dit wel te doen.

⁹ Dit vervolgonderzoek wordt beschreven in het deel 'Blik op de toekomst'.

In de kinderopvang wordt het thema duurzaamheid vooral ingezet op vlak van natuur en groene kinderopvang. (z.n., 18 december 2009) Door middel van dit onderzoek wordt aangetoond dat medewerkers in de kinderopvang ook op een andere manier duurzaam kunnen werken. Het kan voor andere kinderopvangvoorzieningen een inspiratiebron zijn om op een andere manier naar duurzaamheid te kijken.

Hier aansluitend vormt het onderzoek al een antwoord op de noden en ondersteuningsfactoren die kinderbegeleiders helpen om met kosteloos materiaal aan de slag te gaan. Het zal afhangen van de voorziening hoe men hier invulling aan geeft en van hun visie.

4.4 De uitdaging!

De dienst waarbinnen dit onderzoek plaatsvond biedt door vier regioverantwoordelijken ondersteuning aan onthaalouders. Deze dienstverantwoordelijken gaan regelmatig op huisbezoek bij de onthaalouders om er ondersteuning aan te bieden. Uit het onderzoek blijkt dat onthaalouders nood hebben aan ondersteuning van collega's maar dit kunnen ook de dienstverantwoordelijken zijn. Het zal dus een uitdaging zijn om ten eerste tijdens de huisbezoeken ondersteuning te bieden om de waarden te kunnen vervullen. Ten tweede kan het team van regioverantwoordelijken een vorming aanbieden voor onthaalouders binnen hun vormingsaanbod per jaar. Deze vormingen hebben als doel om de onthaalouders te informeren over het belang van kosteloos materiaal voor de ontwikkeling van kinderen en hen inspiratie te geven van hoe ze met dergelijk materiaal concreet aan de slag kunnen gaan.

Een belemmerende factor doorheen dit onderzoek is het ontbreken van een regelgeving rond spelmateriaal en de veiligheid ervan. Doordat er geen specifieke regels zijn opgelegd, hebben kinderbegeleiders geen houvast om hen op te baseren om door middel van kosteloos materiaal de veiligheid voor de kinderen te kunnen garanderen. Een suggestie naar het beleid zou zijn om te pleiten voor een regelgeving rond spelmateriaal in de opvang van baby's en peuters. Op die manier zouden kinderbegeleiders een houvast hebben om kosteloos materiaal te durven inzetten.

5. Blik op de toekomst

In dit onderzoek is getracht een antwoord te geven op de onderzoeksvraag en bijhorende deelvragen. Vanuit het proces¹⁰ zijn er verschillende conclusies beschreven. Hieruit blijkt dat er nog verschillende aspecten verder onderzocht kunnen worden, dit wordt hier verder besproken.

Een vervolgonderzoek bouwt verder op de noden en ondersteunende factoren bij kinderbegeleiders in de opvang bij baby's en peuters. Vanuit het praktijkprobleem werd duidelijk dat Partena DVO wil werken aan de kwaliteit van hun werking aan de hand van één van de waarden uit de waardenboom. Een eerste stap was zicht krijgen op de noden en bevorderende factoren om kosteloos materiaal te integreren in de opvang. Nadat de beroepspraktijk onderzocht is door deze bachelorproef, kan op basis van deze resultaten gekeken worden hoe de beroepspraktijk versterkt kan worden.

Uit het onderzoek komt voort dat kinderbegeleiders ondersteuning heel belangrijk achten. De onthaalouders willen zich ondersteund voelen om iets nieuws te introduceren in de opvang. De dienstverantwoordelijken van Partena hebben als hoofdtak de onthaalouders te begeleiden en ondersteunen in hun job. Dit vervolgonderzoek sluit dus aan bij hun dagelijkse taken. Volgens de onthaalouders kan de ondersteuning binnen dit thema ook uitgevoerd worden binnen hun taken en zullen ze dit niet zien als extra werk.

Om gepaste ondersteuning aan te bieden is er nood aan actieonderzoek. Deze strategie is volgens de Lange et al. (2011) geschikt voor professionals die hun eigen praktijk willen onderzoeken met als doel deze te verbeteren of te vernieuwen. Het doel van dit onderzoek is om concrete acties te formuleren en uit te voeren om te voldoen aan de noden van onthaalouders om kosteloze materialen verder in te zetten. Schuman (2009) ontwierp een model om het cyclische karakter van actieonderzoek in beeld te brengen. Elke cyclus bevat min of meer volgende elementen: formulering van het praktijkprobleem, daadwerkelijk uitvoeren, analyseren van gegevens en het evalueren en waarderen van de uitkomsten. Actieonderzoek volgt bijna nooit een rechtlijnig traject. In de praktijk is actieonderzoek een dynamisch verlopend proces waarin verschillende fasen door elkaar lopen, parallel aan elkaar zich ontwikkelen en/of in elkaar overgaan. Binnen dit vervolgonderzoek worden door middel van interviews, focusgroepen en documentonderzoek verschillende cycli doorlopen om de praktijk te verbeteren.

Een mogelijke onderzoeksvraag voor dit onderzoek zou kunnen zijn: **‘Welke acties kan Partena kinderopvang ondernemen om onthaalouders aan te zetten tot het gebruik van kosteloos materiaal als spelmateriaal?’** Om dit onderzoek te onderbouwen moet er naast de ondersteunende factoren ook in kaart gebracht worden hoe de dienstverantwoordelijken de onthaalouders ondersteunen op vlak van invulling geven aan de waarden.

Volgens de Lange et al. (2011) bestaat actieonderzoek uit twee delen. Vooreerst bestaat het uit een onderzoeksdeel waarbij de voorbereiding, het verzamelen en analyseren van data centraal staan. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van documentonderzoek. Hierdoor kunnen we alle ondersteuningsacties vanuit het team van Partena DVO in kaart brengen.

¹⁰ Het proces wordt weergegeven door een poster die te vinden is in bijlage A.

Verder kan het team door middel van de focusgroepen tot ideeën komen om onthaalouders op een goede manier te ondersteunen rond het thema. Focusgroepen zijn volgens Litosseliti (2003) een geschikt middel om ideeën en attitudes van betrokkenen te verzamelen. De groepsleden worden uitgenodigd om met elkaar in gesprek te gaan over een bepaald thema, onder leiding van een ervaren gespreksleider, de moderator. De groep bestaat uit een beperkt aantal mensen, meestal zes tot twaalf personen.

Vervolgens bestaat actieonderzoek uit een handelingsdeel. Deze bestaat uit alle activiteiten die een onderzoeker onderneemt om een bepaald aspect van de eigen beroepspraktijk te veranderen of er iets nieuws aan toe te voegen. Het handelingsdeel is op zichzelf ook een onderwerp van kritische reflectie en onderzoek. In deze fase kunnen mogelijk acties uitgetoetst worden in de praktijk en kunnen de effecten van de acties geregistreerd worden. (de Lange et al, 2011) De acties kunnen onderzocht worden door interviews en documentonderzoek. Vanuit de interviews kan men aan de participanten vragen wat hun beleving is omtrent de nieuwe acties. Daarnaast kan er ook aan de hand van documentonderzoek, meer bepaald verslagen van huisbezoeken, nagegaan worden welke acties er in de praktijk genomen zijn en in welke mate deze ondersteunend zijn voor de onthaalouders.

Dit vervolgonderzoek is niet alleen relevant voor de onthaalouders van Partena maar ook voor andere kinderbegeleiders en verantwoordelijken die met kosteloos materiaal aan de slag (willen) gaan in de opvang. Door dit onderzoek hebben verantwoordelijken zicht op mogelijke acties die ze kunnen ondernemen om de kinderbegeleiders te ondersteunen binnen dit thema. Het biedt hen inspiratie om binnen hun eigen team acties te ontwikkelen.

Referentielijst

- de Groot, R. (2009). *Spelenderwijs wijzer worden: Spel, speelgoed en het opgroeiende kind*. Antwerpen: Garant
- De Lange, R., Schuman, H., Montesano, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen: Garant
- De onthaalouderacademie, (z.j.). *De onthaalouderacademie: onthaalouders sterker maken*. Geraadpleegd op 22 mei 2016 via [http://www.vbjk.be/files/De%20Onthaalouderacademie%20-%20onthaalouders%20sterker%20\(def\).pdf](http://www.vbjk.be/files/De%20Onthaalouderacademie%20-%20onthaalouders%20sterker%20(def).pdf)
- de Valck, M. (2005). *Speelboek: Eerste hulp bij het leuk houden van spelen*. Amsterdam: SWP
- Galama – Koolen, H. (2006). Werken met Montessori-materiaal. *De wereld van het jonge kind*, 33 , 276 – 279
- Hermans, W. (z.j.). *Over Speelbank*. Geraadpleegd op 1 mei 2016 via <http://www.speelbank.be/over>
- Hoogeveen, K. (16 april 2015). *Creativiteit stimuleren, hoe doe je dat?* Geraadpleegd op 7 mei 2016 via http://www.sardes.nl/uploads/publicaties_downloads/sardes_special_16_art_creativiteit_stimuleren_hoe_doe_je_dat.pdf
- Houtekees, H. (30 maart 2015). *Baby's en peuters leren spelen in de opvang*. [persbericht]. Geraadpleegd op 28 april 2016 via <http://www.vvsg.be/nieuws/paginas/Baby's-en-peuters-leren-spelen-in-de-opvang.aspx>
- Lewis, P. & Thornhill, A. (2011). *Methoden en technieken van onderzoek*. (5^e editie). Amsterdam: Pearson Benelux B.V.
- Lotisseliti, L. (2003). *Using Focus Groups in Research*. London: Continuum.
- Meeuwig, M., Schepers, W. Van der Werf, T. (2007). *Sporen van Reggio: een introductie in de sporen-pedagogiek*. Amsterdam: SWP
- Opleidingsteam PJK (2013-2014). *Kinderopvang als rijke omgeving*. [cursus]. Gent: Arteveldehogeschool Bachelor in de pedagogie van het jonge kind.
- Pijl, M. (2011). Duurzaam spelen: met andere ogen naar materialen kijken. *KIDDO*, 12 (2), 36-38
- Plochg, T. (z.j.). *Kwalitatief onderzoek*. Geraadpleegd op 25 mei 2016 via http://www.myrawanzwieten.com/pdf/pub_articles_chapters/handboek_Gezondheidszorgonderzoek_H6.pdf
- Rink, J.E. (2004). *Praktische pedagogiek: Opvoeden, Pedagogische verwaarlozing, opvoedingsdiagnostiek en opvoedingsbehandeling*. Antwerpen: Garant

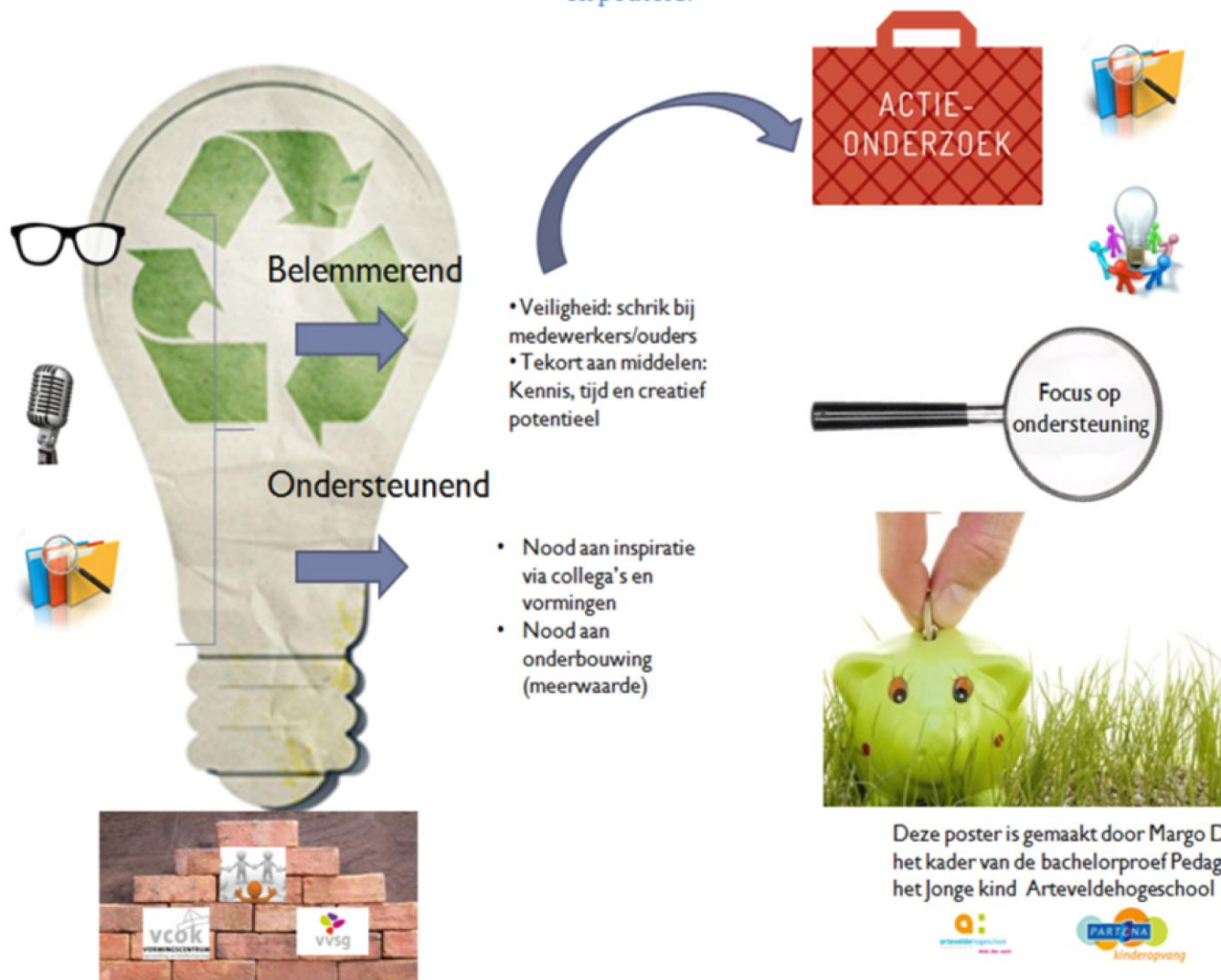
- Schuman, H. (2010). *The transition to adulthood – A shared responsibility. The education of visually impaired teenagers with learning difficulties and their exclusion from mainstream schools.* Saarbrüncken: VDM Verslag.
- Van Bostelen, E., van Gerven, A., Hols, H., Lindeman, B. D., Rozema, M., van Veen, D., de Winter, F. (11 september 2011). *Internationaal vergelijkend onderzoek kinderopvang.* Geraadpleegd op 12 mei 2016 via http://www.bredeschool.nl/fileadmin/PDF/2011/2011-09-11_Capgemini_vergelijkend_onderzoek_kinderopvang.pdf
- Vandenbroeck, M. (2012). *Pedagogisch management in de kinderopvang.* (vijfde druk). Amsterdam: SWP
- Van Laecke, S. (2014). *Kwaliteitshandboek.* [onuitgegeven intern document]. Gent: Partena Dienst voor onthaalouders.
- Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw. (2016). *Speelgoedlijst* [onuitgegeven intern document]. Brussel: VVSG
- Vlaamse regering (2013). *Het besluit van de Vlaamse regering van 22 november 2013 (BS 13 januari 2014) houdende de vergunningsvoorwaarden en het kwaliteitsbeleid voor gezinsopvang en groepsovang van baby's en peuters.* Geraadpleegd op 28 april 2016 via <http://www.kindengezin.be/img/vergunning-bvr-bp.pdf>
- z.n. (18 december 2009). *Milieubewust werken in de kinderopvang.* Geraadpleegd op 23 mei via http://www.mens-en-samenleving_infonu.nl/pedagogiek/47966-milieubewust-werken-in-de-kinderopvang.html

Bijlagen

Bijlage A Poster

Duurzaam spelen: een uitdaging!

Een onderzoek over het integreren van kosteloos materiaal in de opvang van baby's en peuters.

Poster op de stageplaats

Bijlage B: Voorbereiding interview onthaalouder

Doel

Bevragen van bevorderende en belemmerde factoren voor hen

Technische variabelen

- ➔ Geïnterviewde: Onthaalouder
- ➔ Interviewer: Studente Margo
- ➔ Wanneer: komende maand
- ➔ Noteren en/of audio opname

Interviewvragen

Wat weet je over kosteloos materiaal als spelmateriaal?

Hoe staat u er tegen over?

Heeft u ervaring?

Hoe zouden ouders reageren indien je kosteloos materiaal zou gebruiken als spelmateriaal?

Welke problemen voorzie je als je ermee aan de slag zou gaan?

Wat/wie zou u kunnen helpen?

Bijlage C: Voorbereiding interview bij good practices

Doel

Bevragen van

- Bevorderende factoren
- Belemmerende factoren
- Hoe opgekomen
- Ervaring
- Contacten? Hulpbronnen

Technische variabelen

- ➔ Geïnterviewde: medewerkers van good practices
- ➔ Interviewer: studente Margo
- ➔ Wanneer: komende maand (april)
- ➔ Data opnemen: noteren of geluidsopname met camera

Interviewvragen

Wat vindt u van kosteloze materialen als speelgoed?

Wat is uw ervaring hiermee?

Hoe zijn jullie hierbij gekomen?

Wat/Wie heeft u daarbij geholpen?

Heeft u getwijfeld? Zo ja, wat zorgde hiervoor?

Heeft Kind en Gezin bijgedragen tot jullie keuze en/of proces?

Bijlage D: Voorbereiding interview Kind & Gezin

Doel

Bevragen visie Kind en Gezin, regelgeving spelmateriaal

Technische variabelen

- ➔ Geïnterviewde: medewerker Kind en Gezin
- ➔ Interviewer: Studente Margo
- ➔ Wanneer: komende maand (april)
- ➔ Data opnemen: noteren en/of audio opname

Vraagvolgorde

Interviewvragen

Wat vinden jullie van kosteloos materiaal als speelgoed in de opvang? Wat is jullie mening, visie hierover?

Hebben jullie voorkeur voor bepaald materiaal?

Welk spelmateriaal moedigen jullie aan?

Wat zijn de veiligheidsnormen rond spelmateriaal?

Wie maakt gebruik van kosteloos materiaal als speelgoed?

Hebben een aandeel in het al dan niet gebruiken van kosteloos materiaal? Zo ja, welke?

